

Φιλαναγνωστικές εμπνευχώσεις με επίκεντρο διηγήματα για την ολυμπιακή ιδέα

Μεταξούλα Μανικάρου
Δρ. Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Ολυμπιακοί αγώνες αποτελούν πλούσια θεματική ενότητα στο σώμα της σύγχρονης ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, η οποία έχει ιδιαίτερα εμπλουτιστεί με ανάλογους τίτλους παιδικών βιβλίων, ιδιαίτερα μετά την ανάληψη της διεξαγωγής των ολυμπιακών αγώνων στην Ελλάδα (2004). Στην παρούσα εισήγηση, από την πληθώρα των παιδικών βιβλίων (λογοτεχνικών και βιβλίων γνώσεων) με επίκεντρο το ολυμπιακό ιδεώδες, επιλέγονται δύο βιβλία, το πρώτο με τίτλο *Αθάνατη ιδέα* (1996) και το δεύτερο με τίτλο *Αθάνατο ολυμπιακό πνεύμα* (2003), και σχεδιάζονται ενδεικτικές δημιουργικές και παιγνιώδεις φιλαναγνωστικές δραστηριότητες. Βασικό στοιχείο της παιδαγωγικής πρακτικής που ακολουθείται είναι η καλλιέργεια γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών δραστηριοτήτων, ποικίλων γραμματισμών (γλωσσικού, οπτικού, κριτικού) και τύπων πολλαπλής νοημοσύνης, με σκοπό να προσεγγίσουν οι μαθητές την πανανθρώπινη διάσταση των αξιών του ολυμπισμού, αλλά και να γίνουν «επαρκείς» και «ενεργοί αναγνώστες», απολαμβάνοντας την αναγνωστική περιπέτεια.

Λέξεις-κλειδιά: παιδική λογοτεχνία, φιλαναγνωσία, ολυμπιακή ιδέα.

ABSTRACT

The Olympic Games constitute a rich thematic unit in the corpus of contemporary Greek juvenile literature, which has been particularly enriched with subject-specific children's book titles, especially after the assignment of the organization of the Olympic Games to Greece (2004). In the present work, amid the plethora of children's books (literary books and books of knowledge) focusing on Olympism, two books are selected, one entitled *Immortal idea* (1996) and the other one *Immortal Olympic spirit* (2003), for which indicative creative and game-like reading activities are designed. The essential element of the pedagogical approach adopted is the development of cognitive, emotional and psychomotor skills, multiliteracies (linguistic, visual, critical thinking) and multiple intelligences, aiming at the students' becoming familiarized with the universal

dimension of the Olympic values, as well as “competent” and “active readers” by enjoying the reading adventure.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με αφορμή το γεγονός της διεξαγωγής των ολυμπιακών αγώνων στην Ελλάδα, κατά το έτος 2004, τη χώρα που γέννησε την ολυμπιακή ιδέα, παρατηρείται έντονο εκδοτικό ενδιαφέρον με ανάλογους τίτλους παιδικών βιβλίων. Η περαιτέρω ενίσχυση της συγγραφής βιβλίων με αυτή τη θεματική οφείλεται και στην εισαγωγή του θεσμού «Πολιτιστική Ολυμπιάδα» (2001-2004), καθώς και του προγράμματος «Ολυμπιακή Παιδεία». Η «Πολιτιστική Ολυμπιάδα» αποτέλεσε έναν διεθνή θεσμό, ο οποίος, σε συνεργασία με τη «Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή», την «Αθήνα 2004», την UNESCO, τον Ο.Η.Ε. και όλες τις χώρες του κόσμου, απέβλεπε να λειτουργήσει ως θεματοφύλακας των ιδεωδών της Ειρήνης, της Αμιλλας, της Δημιουργίας, της Οικουμενικότητας του Ανθρώπου (Πολιτιστική Ολυμπιάδα, 2001-2004). Το πρόγραμμα «Ολυμπιακή Παιδεία» (πilotική εφαρμογή κατά το σχολικό έτος 1998-1999) περιλήφθηκε ως ένα νέο γνωστικό αντικείμενο στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, στο πρώτο κύκλο της Δευτεροβάθμιας (Γυμνάσιο) και στην Α΄ τάξη του Λυκείου (Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης διαθεματικών δραστηριοτήτων: Ολυμπιακή παιδεία, χ.χ.) και περιλαμβάνει ένα σύνολο δράσεων, που αφορούν «γνώσεις, αθλητικές και κοινωνικές δεξιότητες, αξίες, στάσεις και συμπεριφορές» και, συνδυάζοντας την αρχαία και σύγχρονη ιστορία των Αγώνων, αναδεικνύει τη μορφωτική και εκπαιδευτική αξία των Ολυμπιακών Αγώνων (Ολυμπιακή Παιδεία, 2001:13). Στη φιλοσοφία του Προγράμματος αυτού, η οποία συνοψίζεται στις λέξεις «μαθαίνω, ευαισθητοποιούμαι, συμμετέχω, δημιουργώ» στηρίχτηκε το πρόγραμμα «Εν αγωνίζεσθαι: Από τη θεωρία στην Πράξη» στην Κύπρο (Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα, 2006).

Η ανάπτυξη του θέματος της ολυμπιακής παιδείας έχει μεν επικαιρικό χαρακτήρα, αλλά διατηρεί και τη διαχρονικότητά του, λόγω της πανανθρώπινης διάστασης των αξιών του ολυμπισμού (Τσιλιμένη, 2004). Συνεπώς, στο πλαίσιο αυτό, από την πληθώρα των παιδικών λογοτεχνικών βιβλίων και βιβλίων γνώσεων με επίκεντρο το ολυμπιακό ιδεώδες, επιλέγονται δύο λογοτεχνικά βιβλία, λόγω του ευσύνοπτου και πολυποίκιλου περιεχομένου των διηγημάτων τους. Σημειώνουμε εδώ ότι τα καθαρώς λογοτεχνικά βιβλία υπολείπονται αριθμητικά συγκριτικά με τα βιβλία γνώσεων (πραγματογνωστικά), που έχουν πλούσιο πληροφοριακό και ενημερωτικό υλικό για την ιστορία, τα πρόσωπα, τα αγωνίσματα και τα μηνύματα των ολυμπιακών αγώνων, οπότε και προσφέρονται για διάφορες δραστηριότητες στο σχολείο μέσα στο πνεύμα της «Ολυμπιακής Παιδείας» (Αναγνωστόπουλος, 2004).

Το πρώτο βιβλίο έχει τίτλο *Αθάνατη ιδέα* (Αγκυρα, 1996, σελ. 230, εικονογράφηση: Στάθης Σταυρόπουλος) και αποτελεί επανέκδοση δύο τόμων συλλογικών έργων με τίτλο *Πέντε κύκλοι ζητούν χρώμα*, *Διηγήματα* (τ. 1. 1890-1940, σελ 92 και τ. 2 1940-1990, σελ. 81, Αγκυρα, 1991). Στο βιβλίο αυτό συμμετέχουν δέκα συγγραφείς

(Αγγελική Βαρελλά, Ι.Δ. Ιωαννίδης, Κίρα Σίνου, Μάνος Κοντολέων, Νίτσα Τζώρτζογλου, Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Φράνση Σταθάτου, Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Λίτσα Ψαραυτή, Τάκης Χατζηαναγνώστου), τα διηγήματα των οποίων καλύπτουν ανά δεκαετία την εκατονταετία που έκλεισαν οι ολυμπιακοί αγώνες από την αναβίωσή τους το έτος 1896, σκιαγραφώντας το αθλητικό και γενικότερο κλίμα της εποχής (Αναγνωστόπουλος, 2004).

Το δεύτερο βιβλίο, με τίτλο *Αθάνατο ολυμπιακό πνεύμα*, (Ψυχογιός, 2003, σελ. 120, εικονογράφηση: Γιάννης Δράκος), περιλαμβάνει δεκατρία διηγήματα με αθλητικό περιεχόμενο, γραμμένα από δέκα συγγραφείς του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» (Αγγελική Βαρελλά, Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Αντώνης Δελώνης, Ι.Δ. Ιωαννίδης, Ασπασία Κατσούλη-Συμεώνολγου Λένα Μερικά-Θεοδωρακάκου, Λούλα Παπιδάκη-Πιπίνη, Κίρα Σίνου, Παναγιώτα Σμυρλή-Στρατοπούλου, Φράνση Σταθάτου) και αφορά ιστορίες στις οποίες ανιχνεύονται το πάθος και η πίστη στα αθλητικά ιδεώδη και στους ολυμπιακούς αγώνες του χθες και του σήμερα (Αναγνωστόπουλος, 2004).

Η παρούσα εισήγηση, αξιοποιώντας τα ανωτέρω διηγήματα για την ολυμπιακή ιδέα, έχει ως σκοπό να σχεδιάσει ενδεικτικές δημιουργικές και παιγνιώδεις δραστηριότητες, οι οποίες καλλιεργούν γνωστικές, συναισθηματικές και ψυχοκινητικές δεξιότητες, ποικίλους γραμματισμούς (γλωσσικό, οπτικό, κριτικό), διάφορα είδη πολλαπλής νοημοσύνης, ενισχύουν τον λογοτεχνικό γραμματισμό των μαθητών και προωθούν τη φιλαναγνωσία, μετατρέποντας το βιβλίο σύντροφο των παιδιών στο παιχνίδι και στις αναζητήσεις τους. Βασικό στοιχείο της παιδαγωγικής πρακτικής που ακολουθείται είναι αφενός μεν να μυήσει τον νεαρό αναγνώστη στις παγκόσμιους χαρακτήρα αξίες του ολυμπισμού και αφετέρου, παράλληλα με την αισθητική απόλαυση των κειμένων, αποβλέπει στη διαμόρφωση ενός «έθνους» αναγνωστών.

ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΕΜΨΥΧΩΣΕΙΣ

1. Παιχνίδια με τα κείμενα

1.1. Μάντεψε από τον τίτλο

Ο εκπαιδευτικός διαβάσει τον τίτλο, προκαλεί την περιέργεια των μαθητών και τους προσκαλεί να μαντέψουν το περιεχόμενο του διηγήματος. Μια τέτοια παιδαγωγική αφορμή επιτρέπει στους μαθητές να διατυπώνουν κάποιες σκέψεις τους και για το πώς έφτασαν σε αυτήν την εικασία, χωρίς απαραίτητα τεκμηριωμένο και εξηγητικό λόγο, ενώ τους εμπλέκει ενεργά στη διαδικασία της ανάγνωσης που θα ακολουθήσει (Φρυδάκη, 2003). Εναλλακτικά, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα τους τίτλους όλων των διηγημάτων και τους ζητά να φτιάξουν μικρά κείμενα έκτασης μιας παραγράφου.

1.2. Η διακοπτόμενη ανάγνωση

Μετά τα μαντέματα των μαθητών, αναφορικά με το περιεχόμενο των διηγημάτων μέσω της αξιοποίησης του τίτλου, ο εκπαιδευτικός αρχίζει την ανάγνωση της ιστορίας, την οποία μπορεί να διακόπτει και οι μαθητές να αναζητούν την πιθανή συνέχεια (Φρυδάκη, 2003).

1.3. Προβολικές ερωτήσεις - Ερωτήσεις αιτιολόγησης

Η εκπαιδευτική αυτή πρακτική περιλαμβάνει ερωτήσεις του τύπου: «Αν θα θέλατε να είστε ένας από τους ήρωες, ποιος θα θέλατε να είστε; Γιατί;». «Αν γράφατε εσείς την ιστορία, τι θα προσθέτατε ή τι θα αφαιρούσατε; Γιατί;» (Αρτζανίδου, 2011). «Αν μπορούσατε να κουβεντιάσετε με κάποιον από τους ήρωες, με ποιον θα θέλατε να κουβεντιάσετε, τι θα του πείτε και γιατί;» (Παπαδάτος, 2013). Οι προβολικές αυτές ερωτήσεις ως τεχνική της δραματοθεραπείας επιτρέπουν στον συμμετέχοντα μαθητή να προβάλλει πλευρές του εαυτού του σε αντικείμενα ή καταστάσεις που αφορούν τα αντικείμενα. Έτσι, περνώντας στον χώρο του φανταστικού ή του μύθου, όπου το επίκεντρο της προσοχής δεν είναι πλέον στον ίδιο ως άτομο αλλά στην περσόνα ή τον ρόλο που έχει πάρει μέσω της προβολής (είμαι «εγώ» αλλά, παράλληλα, «δεν είμαι και εγώ»), επιτυγχάνεται η τεχνική της δραματουργικής απόστασης που είναι βασική και πολύ σημαντική όσον αφορά τη λειτουργία και αποτελεσματικότητα της δραματοθεραπείας (Ανυπόγραφο, χ.χ.).

1.4. Υπερδομή αφηγηματικού κειμένου

Μια άλλη στρατηγική είναι να μνήσει τους μαθητές στα συστατικά στοιχεία, τις βασικές μονάδες της αφήγησης, δηλαδή στη δομή ενός αφηγηματικού κειμένου. Ενώ προχωρά η ανάγνωση, ο εκπαιδευτικός σε συνεργασία με τους μαθητές ανιχνεύουν την ακολουθία των κειμενικών στοιχείων που προσδίδουν συνοχή στο κείμενο και τα οποία καθιστούν τον αναγνώστη ικανό να αναγνωρίσει, να κατανοήσει και να ανακαλέσει το περιεχόμενο του κειμένου. Τα στοιχεία αυτά, τα οποία ενδείκνυται να καταγράφονται στον πίνακα, είναι: α) χωροχρονικό πλαίσιο, β) ήρωες, γ) περιγραφή αρχικής κατάστασης και εμφάνιση του προβλήματος που ανατρέπει την αρχική κατάσταση, δ) τα εμπόδια και το πρόβλημα που δημιουργείται από την ανατροπή για την επίλυση του προβλήματος, ε) εσωτερικές αντιδράσεις των ηρώων στα προβλήματα, στ) εξωτερικές δράσεις των ηρώων για την επίλυση του προβλήματος, ζ) τα αποτελέσματα των προσπαθειών, η) κορύφωση της δράσης, θ) άλλα τυχαία και απρόσμενα γεγονότα, ι) λύση του προβλήματος (Ματσαγγούρας, 2004). Ακόμη, οι μαθητές παρακινούνται να μελετήσουν τη γλώσσα της αφήγησης (συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δείχνουν τη χρονική σειρά-συνάφεια των γεγονότων, αλλά και την αιτιολογική τους σχέση), τους παρελθοντικούς χρόνους των ρημάτων (παρατατικός και αόριστος), τον ενεστώτα (αμεσότητα, παραστατικότητα και ζωντάνια του λόγου), τον μέλλοντα (για γεγονότα που έγιναν μετά από κάποια άλλα που είχαν ήδη παρουσιαστεί σε παρελθοντικούς χρόνους ή σε ενεστώτα), τα ρήματα δράσης και έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων ή άλλους εκφραστικούς τρόπους (διάλογος ή

εσωτερικός μονόλογος των ηρώων), τους δείκτες υποτακτικής ή παρατακτικής χρονικής σύνδεσης κ.λπ. Οι σχετικές, μάλιστα, ερωτήσεις του εκπαιδευτικού βοηθούν τους μαθητές να αποκωδικοποιήσουν τα αφηγηματικά στοιχεία και να υπογραμμίσουν στο κείμενο τις ανάλογες προτάσεις. Με τον τρόπο αυτόν οι μαθητές μούνται στη «γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας («λογοτεχνικός γραμματισμός»), μια έννοια που κληροδότησε ο Ρωσικός Φορμαλισμός και αναφέρεται στη δομική ανάλυση, δηλαδή στο πώς τα επιμέρους στοιχεία της αφηγηματικής γλώσσας συγκροτούν σύστημα.

1.5. Ντόμινο αλλαγών ή Τι θα συνέβαινε αν...

Οι μαθητές καλούνται να επέμβουν δυναμικά στο διήγημα και, απαντώντας στο ερώτημα: «Τι θα συνέβαινε αν...», να επιφέρουν ποικίλες ανατροπές, να ξαναπλάσουν την ιστορία και να γράψουν εναλλακτική ιστορία. Για παράδειγμα, να μεταμορφώσουν το σκηνικό (σε άλλον τόπο και χρόνο), να επέμβουν στην πλοκή, να την αλλάξουν ως προς κάποια σημεία της ή στο σύνολό της, να μετασχηματίσουν το ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση, να αλλάξουν τον αφηγητή, να μετατρέψουν αφηγηματικό κείμενο σε διαλογικό ή σε ειδησεογραφικό, να το εμπλουτίσουν με περιγραφικά στοιχεία, να συμπληρώσουν τα στοιχεία που αναδεικνύουν τον συναισθηματικό κόσμο του ήρωα, να παρουσιάσουν μια σκηνή με καθαρή αφήγηση και πλαγιασμένο λόγο ή με διαλόγους χωρίς αφήγηση ή με αφήγηση και διάλογο. Να αφηγηθούν ένα γεγονός από την αρχή και σε γραμμική και χρονολογική διαδοχή, από το μέσον και να προσθέσουν ό,τι χρειάζεται με αναδρομές και από το τέλος και να δηλώσουν ποιον από όλους τους τρόπους προτιμούν και για ποιον λόγο (Νικολαΐδου, 2014).

1.6. Πλάτεμα κειμένων

Οι μαθητές επιδιώκεται να επεκτείνουν ένα διήγημα, προσθέτοντας προτάσεις ανάμεσα στις υπάρχουσες, σκηνές, ήρωες, να το εμπλουτίσουν με δικά τους στοιχεία, που δένουν με την προϋπάρχουσα υπόθεση, αιτιολογώντας ταυτόχρονα τις επιλογές του διευρυμένου κειμένου τους.

1.7. Μια διαφορετική Περίληψη

Με αφορμή τη δραστηριότητα πλάτεμα κειμένων, η οποία είναι αντίστροφη της γνωστής «περίληψης», δίνεται η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να ζητήσει από τους μαθητές να γράψουν την περίληψη του κειμένου, ξεφεύγοντας, όμως, από την τυποποιημένη διατύπωση. Ένας έμμεσος και πιο «δελεαστικός» τρόπος θα ήταν να προτείνουν σε έναν φίλο τους το βιβλίο, ενημερώνοντάς τον για τον χωροχρόνο που διαδραματίζονται τα συμβάντα και δρουν οι ήρωες (πρωταγωνιστές και δευτερεύοντα πρόσωπα), την πλοκή της ιστορίας (αρχή, εξέλιξη, τέλος), αλλά και τα συναισθήματα-εντυπώσεις που τους γεννήθηκαν. Εναλλακτικά, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να συνοψίσουν την αφήγηση σε μία μόνο φράση. Ακόμη, να δώσουν οι μαθητές μια σύντομη περίληψη του διηγήματος,

αναδεικνύοντας την ελάχιστη τριμερή αφηγηματική του δομή, δηλαδή αρχή-μέση και τέλος (Καρακίτσιος, 2013).

1.8. Συρραφή κειμένων

Ο εκπαιδευτικός επιλέγει δύο διηγήματα και, αφού τα μελετήσουν οι μαθητές, τους προτρέπει, χρησιμοποιώντας «υλικά» (προτάσεις, παραγράφους, ιδέες) σε μια δημιουργική συνένωση και κατασκευή ενός δικού τους διηγήματος (Πασσιά, 2007). Η δημιουργία μιας νέας δικής τους ιστορίας, ως ένα επιλεκτικά διακειμενικό άθροισμα, επιτρέπει στα παιδιά να συνθέσουν ιστορίες παίρνοντας στοιχεία από άλλες και να εντάξουν στην πλοκή στοιχεία της δικής τους αναγνωστικής ή γενικότερης εμπειρίας (Παπαδάτος, 2014)

1.9. Το τρίγωνο ή το δέντρο της ιστορίας

Μετά την ανάγνωση της ιστορίας ο εκπαιδευτικός μέσω των κατάλληλων ερωτήσεων στοχεύει στο να σχηματοποιήσουν οι μαθητές τα αφηγηματικά στοιχεία της ιστορίας και να δημιουργήσουν το τρίγωνο ή αλλιώς το δέντρο της ιστορίας (Γρόσδος, Στ., 2014• Γουλής, Δ. & Γρόσδος, Στ., 201• Παπαδάτος, 2014). Συγκεκριμένα, ξεκινώντας από την κορυφή του τριγώνου ή του δέντρου να γράφουν με μια λέξη το όνομα του ήρωα (ποιος είναι ο ήρωας / πρωταγωνιστής;). Προχωρώντας προς τα κάτω με δύο λέξεις να παρουσιάσουν τον ήρωα (πώς είναι και πώς τον φαντάζονται;), με τρεις λέξεις να περιγράψουν το σκηνικό (σε ποια μέρη ή τόπο κινείται;), με τέσσερις λέξεις να αναφερθούν στον ρόλο του (τι κάνει;), με πέντε λέξεις ποια είναι τα εμπόδια που συναντά, με έξι λέξεις τι κάνει για να ξεπεράσει τα εμπόδια και να επιτύχει τον στόχο του, με επτά λέξεις να γράψουν την κρίση, την αξιολόγηση του αφηγητή (λύση) για το νόημα της ιστορίας που παρουσίασε και με οκτώ λέξεις να συστήσουν το διήγημα σε έναν φίλο τους να το διαβάσει. Επίσης, οι απαντήσεις των παιδιών, ως δομικός σκελετός ενός αφηγηματικού κειμένου, μπορούν να αξιοποιηθούν για τη συγγραφή της περίληψης

1.10. Παζλ ή μπερδεμένη ιστορία

Ο εκπαιδευτικός, κατά τη φιλιαναγνωστική αυτή άσκηση, η οποία στηρίζεται στη λογική του παζλ, «αποσυναρμολογεί», δηλαδή, κόβει το κείμενο σε μικρά κομμάτια (παραγράφους ή νοηματικές ενότητες) και ζητά από τους μαθητές να «συναρμολογήσουν», δηλαδή να ενώσουν τα κομματιασμένα μέρη του.

1.11. Παιχνίδι κουίζ

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και υποβάλλουν αμοιβαία ερωτήσεις του τύπου «Σε ποιο βιβλίο ανήκει το απόσπασμα αυτό;». «Σκέφτομαι ένα βιβλίο στο οποίο ένα πρόσωπο λέει... Ποιο είναι το βιβλίο και ποιο είναι το πρόσωπο;».

1.12. Πάντρεμα ιστορίας και λογοτεχνίας

Μια φιλαναγνωστική δραστηριότητα είναι να αναζητήσουν οι μαθητές τα στοιχεία του ιστορικού πλαισίου των διηγημάτων (εποχή, γεγονότα, τόπος, ιστορικά πρόσωπα) και, ανατρέχοντας στον τύπο της εποχής ή σε ιστορικά βιβλία, να μελετήσουν πώς αυτά αποτυπώθηκαν στα κείμενα. Με αυτόν τον τρόπο θα διακρίνουν τα ιστορικά στοιχεία των διηγημάτων από τα μυθοπλαστικά που έχει προσθέσει ο συγγραφέας και θα κατανοήσουν τις διαφορές ανάμεσα στην ιστορική πραγματικότητα και τη μυθοπλασία (Γουλής & Γρόσδος 2011• Νικολαΐδου, 2014).

2. Παιχνίδια με τους ήρωες/χαρακτήρες του βιβλίου

2.1. Το πορτρέτο / βιογραφία ενός χαρακτήρα

Με αφορμή την ανάγνωση κάποιου διηγήματος ο εκπαιδευτικός παρακινεί τους μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες μέσα από το κείμενο και να κρατήσουν σημειώσεις για τον πρωταγωνιστή. Βοηθητικά και χρήσιμα προς τούτο στοιχεία για την ανάπτυξη ενός χαρακτήρα είναι το σύστημα Στανισλάβι, από το οποίο αποσπούμε τα 3Π και το 1Τ. «Ποιος»: ποιος είναι ο χαρακτήρας, ποιο το βιογραφικό του, ποιο το status, η κοινωνική θέση, η ηλικία, το φύλο, η φυλή, η προφορά του κ.ά. «Πού»: ο τόπος της δράσης: εσωτερικός, δημόσιος, άγνωστος ή γνώριμος κ.ά. «Πότε»: ο χρόνος της δράσης, η εποχή και ο χρόνος, αλλά και η εξέλιξη του χαρακτήρα μέσα στο ίδιο το έργο, π.χ. τι έχει προηγηθεί της συγκεκριμένης σκηνής κ.ά. «Τι γίνεται»: Ποια είναι η δράση, τι κάνει καθένας, ποιο το σενάριο, ποιος άλλος είναι στη σκηνή και επηρεάζει, ποια δεδομένα δίνει ο συγγραφέας κ. ά. (Γκόβας, 2001). Θα μπορούσαν, ακόμη, οι μαθητές να θέσουν στον ήρωα ερωτήματα αναφορικά με τη δράση του και την εμπλοκή του στους ολυμπιακούς αγώνες. Τέλος, με βάση τα όσα γνωρίζουν για τον ήρωα από τις σημειώσεις που κράτησαν, αλλά και μέσα από τα νέες πληροφορίες που αναδειχτήκαν από τη συνέντευξη, να συνθέσουν το πορτρέτο του. Θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να συμπληρώσουν το πορτρέτο του ήρωα με κάποια δικά τους φανταστικά στοιχεία και να γράψουν μια φανταστική βιογραφία του (Νικολαΐδου, 2014). Μπορούν, ακόμη, να καταγράψουν τους ήρωες όλων των διηγημάτων, να δώσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και να συζητήσουν με ποιον από τους ήρωες ταυτίζονται και ποιος τους απωθεί και τέλος να δημιουργήσουν τον «συναισθηματικό ήρωα».

2.2. Ο διάδρομος των εσωτερικών φωνών ή το τούνελ της συνείδησης

Σύμφωνα με αυτήν την πρακτική οι μαθητές στέκονται σε δύο παράλληλες σειρές, αφήνοντας ανάμεσά τους έναν μικρό διάδρομο, από όπου περνά ένας χαρακτήρας του διηγήματος. Καθώς ο χαρακτήρας περπατά μέσα στον διάδρομο, οι μαθητές τού λένε λέξεις ή φράσεις που έχει ή είναι πιθανόν να έχει στο μυαλό του. Ακόμη, μπορούν να αναλάβουν τον ρόλο «αγγέλων» ή «δαιμόνων», να λειτουργήσουν ως η φωνή της συνείδησής του και, με αφορμή μια διλημματική κατάσταση, να τον καλέσουν να πάρει απόφαση (Γκόβας, 2001).

2.3. Η ανακριτική ή καυτή καρέκλα

Στο κέντρο της αίθουσας σε μια «καυτή» καρέκλα κάθεται ο «ανακρινόμενος» χαρακτήρας του διηγήματος. Οι μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο του ανακριτή και του θέτουν ερωτήσεις για γεγονότα που δεν υπάρχουν στο κείμενο, ώστε να διαλευκανθούν καταστάσεις, συναισθήματα, γεγονότα, με σκοπό τη σφαιρική αποτύπωση του χαρακτήρα (Γκόβας, 2001). Τις πληροφορίες που θα συγκεντρώσουν οι μαθητές από αυτήν τη δραστηριότητα και από την προηγούμενη μπορούν να τις αξιοποιήσουν για τον εμπλουτισμό του πορτρέτου του ήρωα με νέα στοιχεία.

2.4. Οι ήρωες συνομιλούν

Στο πλαίσιο της ενδοκειμενικής, εσωτερικής κίνησης και επικοινωνίας των ηρώων, φιλιαναγνωστική πρακτική αποτελεί η συζήτηση μεταξύ των ηρώων του ίδιου διηγήματος ή ανάμεσα σε ήρωες των αυτοτελών διηγημάτων, καθώς και η παρέμβαση ενός ήρωα στο επεισόδιο ενός άλλου διηγήματος (Παπαδάτος, 2013). Επίσης, οι μαθητές βάζουν τον ήρωα ενός διηγήματος να διαβάζει το προσωπικό του ημερολόγιο στον ήρωα ενός άλλου διηγήματος.

2.5. Η ακροστιχίδα του ήρωα

Με τα αρχικά γράμματα του ονόματος του ήρωα οι μαθητές σχηματίζουν μια ακροστιχίδα σε κάθετη διάταξη και στη συνέχεια χρησιμοποιούν το κάθε γράμμα της ακροστιχίδας για να φτιάξουν μια πρόταση στην οποία θα γράψουν ελεύθερα τι θυμούνται από τον ήρωα ή τους αρέσει ή δεν τους αρέσει από τη συμπεριφορά του. Εναλλακτικά, αξιοποιώντας τα γράμματα της ακροστιχίδας να αναδιηγηθούν το κείμενο.

3. Παιχνίδια με τα συναισθήματα

3.1. Το μπαούλο / σεντούκι με τα συναισθήματα

Μετά την ανάγνωση του διηγήματος ή των διηγημάτων ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να καταγράψουν σε χαρτάκια τα συναισθήματα που τους γεννήθηκαν, ή λέξεις ή φράσεις, γεγονότα, περιστατικά που τους έμειναν στο μυαλό και τους εντυπωσίασαν. Εναλλακτικά, οι μαθητές παρακινούνται να αποκαλύψουν, να εντοπίσουν και να αναλύσουν τις κρυφές σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων που συνάντησαν σε κάποιο διήγημα, αλλά και να αναρωτηθούν με ποιον τρόπο οι ίδιοι οι ήρωες εκφράζουν το δικό τους συναίσθημα. Ακόμη, να διαπραγματευτούν σημεία του κειμένου με χρωματιστό τρόπο. Δηλαδή, να χρωματίσουν λέξεις

προτάσεις παραγράφους και να δικαιολογήσουν το χρώμα της επιλογής τους. (Παπαδάτος, 2013).

4. Ευφάνταστα παιχνίδια

Μια πιο απαιτητική φιλαναγνωστική πρακτική είναι του κινήματος του ΟυLiPo («Εργαστήριο Δυνητικής Λογοτεχνίας»), που δίνει τη δυνατότητα όχι μόνο στον συγγραφέα αλλά και στην ίδια τη γραφή να παίζει με το κείμενο και να δεχτεί αλλεπάλληλες μεταλλαγές με στόχο την απόλαυση όχι μόνο της ανάγνωσης αλλά και της γραφής (Συλλογικό, 2016). Με το στυλ των Ουλιπιανών οι μαθητές θα υιοθετήσουν αυτοδεσμευτικούς κανόνες, για παράδειγμα το «λιπόγραμμα», δηλαδή τη δέσμευση της απουσίας και τη μη χρησιμοποίηση ενός συγκεκριμένου γράμματος του αλφαβήτου, η «παγγράμματη τέχνη», όπου σε μια φράση εμφανίζονται όλα τα γράμματα του αλφαβήτου εκτός από το τελικό σίγμα (Συλλογικό, 2016). Τέτοια γλωσσοπαίγνια, γλωσσικές ασκήσεις και λεκτικές ακροβασίες καλλιεργούν γλωσσικές δεξιότητες και αυτοπειθαρχία στις εναλλακτικές χρήσεις της γλώσσας.

5. Παιχνίδια με τα βιβλία

5.1. Κείμενα με κοινό θέμα

Ο εκπαιδευτικός επιλέγει λογοτεχνικά κείμενα με κριτήριο τη θεματική τους συγγένεια, δηλαδή το πνεύμα του ολυμπισμού και προτρέπει τους μαθητές να τα μελετήσουν, να τα συγκρίνουν και να επισημάνουν συγκλίσεις ή αποκλίσεις. Κατά την προσέγγιση των κειμένων κατευθύνει την προσοχή τους με συγκεκριμένους οδηγούς δράσης σε κάποια σημεία του κειμένου, για παράδειγμα ειδολογικές, γλωσσικές, υφολογικές, ιστορικοκοινωνικές επιλογές του συγγραφέα (Νικολαΐδου 2009). Επίσης, ο εκπαιδευτικός φέρνει σε επαφή τους μαθητές με βιβλία γνώσεων στα οποία εμπεριέχονται ποικίλες φιλαναγνωστικές δραστηριότητες, οι οποίες διευκολύνουν σημαντικά το έργο του. Μια συγκριτική θεώρηση των λογοτεχνικών βιβλίων και βιβλίων γνώσεων θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τις ειδολογικές διαφορές των παιδικών βιβλίων. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιους καταλόγους βιβλίων με θέμα τον αθλητισμό και το πνεύμα του ολυμπισμού: Καραγιάννης, 1999• Παπαδάτος, 2013• Παπαδοπούλου, 2004.

5.2. Πίνακας / ταμπλό βιβλίων

Με αφορμή την ανάγνωση ποικίλων λογοτεχνικών βιβλίων ή βιβλίων γνώσεων, οι μαθητές φτιάχνουν τον πίνακα ή ταμπλό των βιβλίων που διάβασαν, όπου αναρτούν την παρουσίασή τους. Σε κάθε παρουσίαση θα περιέχονται το εξώφυλλο, ο τίτλος, η ταυτότητα του βιβλίου (συγγραφέας, εικονογράφος, μεταφραστής, εκδοτικός οίκος,

έτος έκδοσης), σύντομη απόδοση του περιεχομένου (περίληψη) είτε γραμμένη από τους ίδιους είτε αντλημένη από το διαδίκτυο και μια σύντομη αξιολόγησή του, δηλαδή τι τους άρεσε και για αυτό το προτείνουν σε έναν φίλο τους ή τι δεν τους άρεσε.

5.3. Διακειμενικές συνθέσεις

Μετά τη μελέτη των ποικίλων λογοτεχνικών βιβλίων ή βιβλίων γνώσεων διαφορετικών συγγραφέων, ο εκπαιδευτικός επιλέγει κάποιο θέμα που συναντάται στα βιβλία, για παράδειγμα οι δυσκολίες που συναντά ο αθλητής για την κατάκτηση του άθλου ή τα συναισθήματά του μετά τη νίκη, και ζητά από τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν το υλικό ως ψηφίδες για μια νέα ενιαία σύνθεση.

5.4. Ντόμινο των βιβλίων

Στο παιχνίδι αυτό, προσπαθούν οι μαθητές να βρουν ένα κοινό στοιχείο (εκδότης, συγγραφέας, λέξη του τίτλου, χρώμα, εικόνα, αριθμός συλλαβών) ανάμεσα στα εξώφυλλα των βιβλίων που διάβασαν. Μέσα από τη σύνδεση των κοινών στοιχείων του ενός βιβλίου με το άλλο, σχηματίζουμε ένα μεγάλο ντόμινο.

5.5. Συνομιλία βιβλίων με εικαστικές τέχνες

Οι μαθητές παρακινούνται να φέρουν εικόνες, φωτογραφίες και έργα τέχνης από τους Ολυμπιακούς αγώνες στη διαδρομή του χρόνου (από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα) και να φτιάξουν τον «Πίνακα των Ολυμπιακών Αγώνων» της τάξης τους. Με τη δραστηριότητα αυτή έρχονται σε επαφή με έργα τέχνης και καλλιεργούν την αισθητική τους (εικαστικός γραμματισμός).

6. Ποικίλες φιλιαναγνωστικές δραστηριότητες

Τέλος, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αντλήσει υλικό ποικίλων δραστηριοτήτων από το βιβλίο *Ολυμπιακή Παιδεία, Από τη θεωρία στην πράξη* (2001) και από τα *Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης διαθεματικών δραστηριοτήτων: Ολυμπιακή Παιδεία*.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εισήγηση στόχο είχε να προτείνει ενδεικτικές φιλιαναγνωστικές εμπυχωσεις και δραστηριότητες, ως ένα πρώτο εκπαιδευτικό υλικό, κατάλληλο για μαθητές του Δημοτικού και του πρώτου κύκλου της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι

εκπαιδευτικές αυτές προτάσεις μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της τυπικής και της μη τυπικής εκπαίδευσης (βιωματικές δράσεις, ερευνητικές εργασίες ευέλικτη ζώνη, πολιτιστικά προγράμματα, φιλαναγνωσία), την «Ημέρα της Ολυμπιακής Παιδείας» (6 Απριλίου) ή την «Παγκόσμια Ολυμπιακή Ημέρα» (23 Ιουνίου), πριν ή μετά από αθλητικές εκδηλώσεις/αγώνες που λαμβάνουν χώρα στο σχολείο, ενώ η εφαρμογή τους στη διδακτική πράξη θα κατευθύνει τον εκπαιδευτικό προς τις ανάλογες «στοχαστικές προσαρμογές». Κατά τον Καρακίτσιο (2012) «Εκεί όπου ο εκπαιδευτικός σε τακτά χρονικά διαστήματα οργανώνει αναγνωστικές εμπυνώσεις, παιχνίδια και απλές δράσεις φιλαναγνωσίας, εκεί τα παιδιά αναπτύσσουν φιλαναγνωστικές συμπεριφορές».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθάνατη Ιδέα*. Δέκα συγγραφείς εμπνέονται από την Ολυμπιακή ιδέα (1996). Αθήνα: Άγκυρα.
- Αθάνατο ολυμπιακό πνεύμα*. Συγγραφείς του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Αθήνα Ψυχογιός.
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2004). Λογοτεχνία και Ολυμπιακοί αγώνες. *Διαδρομές*, 13.
- Ανυπόγραφο (χ.χ.). Τι είναι οι προβολικές τεχνικές στη δραματοθεραπεία; [Διαθέσιμο on line στη διεύθυνση: <http://tinyurl.com/jy4b3kd> Ανακτήθηκε 1/12/2016).
- Αρτζανίδου, Ελ. (2011). Γνωριμία με δέκα βιβλία Ελλήνων συγγραφέων με οχτώ μεθόδους-τεχνικές. Στο Αρτζανίδου, Ελ., Γουλής, Δ., Γρόσδος, Στ. Καρακίτσιο, Α., *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυνώσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γκόβας, Ν. (2001). *Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Γουλής, Δ. & Γρόσδος Στ. (2011). Αναγνωστικές εμπυνώσεις. Στο Αρτζανίδου, Ελ., Γουλής, Δ., Γρόσδος, Στ. Καρακίτσιο, Α., *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυνώσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γρόσδος, Στ. (2014). *Δημιουργικότητα και Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση από το παιδί γραμματέας στο παιδί δημιουργό κειμένων. Στρατηγικές δημιουργικής γραφής*. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Καραγιάννης, Θ. (1999). *Θεματολογία Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Νικόδημος.
- Καρακίτσιο, Α. (2012). Εισαγωγή στη φιλαναγνωσία. Στο Κατσουλάρης, Κ. (συντονιστής προγράμματος), *Καινοτόμες δράσεις ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας*

των μαθητών. Αθήνα: ΕΚΕΒΙ. [Διαθέσιμο on line στη διεύθυνση: <http://tinyurl.com/zh2co4q> Ανακτήθηκε 1/12/2016].

Καρακίτσιος, Α. (2013). *Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και Δημιουργική Γραφή*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Ματσαγγούρας, Ηλ. Γ. (2004). *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου ή αφού σκέφτονται γιατί δεν γράφουν;* Αθήνα: Γρηγόρη.

Νικολαΐδου, Σ. (2009). *Λογοτεχνία & Νέες Τεχνολογίες. Από τη Θεωρία στη Διδακτική πράξη*. Αθήνα: Κέδρος.

Νικολαΐδου, Σ. (2014). *Πώς έρχονται οι λέξεις. Τέχνη και τεχνική της δημιουργικής γραφής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ολυμπιακή Παιδεία, Από τη θεωρία στην πράξη (2001). Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Ο.Ε.Ο.Α.).

Παπαδάτος, Γ. (2013, 3^η έκδοση). *Παιδικό βιβλίο και φιλιαναγνωσία*. Αθήνα: Πατάκης.

Παπαδάτος, Γ. (2014). *Το παιδικό βιβλίο στην εκπαίδευση και στην κοινωνία*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Παπαδοπούλου Σμ. (2004). *Η Συναισθηματική Γλώσσα. Βιβλία που μιλούν σε μαθητές... που σιωπούν*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

Πασσιά, Αγγ. & Μανδηλαράς, Φ. (2007). *Εργαστήριο δημιουργικής γραφής*. Αθήνα: Πατάκης.

Πολιτιστική Ολυμπιάδα (2001-2004). [Διαθέσιμο on line στη διεύθυνση: <http://tinyurl.com/gmdu9zr> Ανακτήθηκε 1/12/2016].

Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης διαθεματικών δραστηριοτήτων: Ολυμπιακή Παιδεία (χ.χ.). [Διαθέσιμο on line στη διεύθυνση: <http://tinyurl.com/zvuzcj7> Ανακτήθηκε 1/12/2016].

Συλλογικό (2016). *Παίζουμε λογοτεχνία; Το ΟυLiPo και η σοβαρότητα του παιχνιδιού*. Αθήνα: opera.

Τσιλιμένη, Τ. (2004). Όταν η διαχρονικότητα μετατρέπεται σε επικαιρότητα: Οι ολυμπιακοί αγώνες σε σύγχρονα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία. *Διαδρομές*, 14

Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο 18,19 Νοεμβρίου 2016

Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα, Κλ. (2006). «Ευ αγωνίζεσθαι»: Από τη θεωρία στην πράξη. Ηλεκτρονικά Πρακτικά 9^{ου} Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου. [Διαθέσιμο on line στη διεύθυνση: <http://bit.ly/2fQlbR0> Ανακτήθηκε 1/12/2016].